

## DISPUTA

### GONDOLATOK A „NÉPOKTATÁS” TOPOLYAI VITÁJA ALKALMÁBÓL

Csak a legfontosabb kérdéseivel számítok foglalkozni annak a vitának, amely a múlt hónapban Topolyán a Népoktatás körül lezajlott.

Ez a vita érdekes és fontos kultúrpolitikai esemény, amelynek célja az volt, hogy a tanügyi munkásokkal megtárgyalja a nevelés-tudomány különböző problémáit, az iskolai nevelőmunka elvi kérdéseit, amelyekről szó volt a Népoktatás hasábjain az elmúlt év folyamán. Valamivel több mint száz magyar tanügyi munkás találkozója Topolyán, Vajdaság majd minden részéből, egy olyan fontos kérdés megtárgyalásán, mint amilyen napjainkban a sajtó, folyóirat és könyv útján való nevelés, már magában véve is üdvös és hasznos. A tanügyi munkások ismertették követeléseiket a Népoktatással szemben, a szerkesztőbizottság pedig feltárta azokat a kérdéseket, amelyekkel küzd, erősítette kapcsolatait a tereppel és számtalan hasznos indítvánnyal gazdagodott.

Különösen érdekes a folyóirat egy évi munkájának az elemzési formája. A szerkesztőbizottság az elemzést rábízta a szabadkai Pedagógiai központra, amely több megbeszélést tartott és felosztották az anyagot elemzésre maguk között. A Népoktatás szerkesztősége pedig kérdőívet indított még decemberben és a beszámoló megírása előtt átadta azt a szabadkai központnak. Ez a forma különös jelentőséggel bír. Szabadkáról kerülnek ki a tanügyi munkások új káderei. A Népoktatás a tanárok és tanítók folyóirata, nekik kell róla gondoskodniuk, nekik kell azt ápolniuk és tökéletesíteniük. Ha jó a folyóirat, akkor számukra jó elsősorban, ha rossz, ők érzik meg azt is. A mi társadalmi életünk olyan viszonyok közt fejlődik, hogy minden ember véleményére és építőszándékú bírálatára szüksége van a közösségnek, mert a munkásigazgatás és az önkormányzat elvei csak így valósulhatnak meg teljes egészében.

Az a benyomásom, hogy a találkozón résztvevő tanügyi munkások túlnyomó többsége mélyen átértékelte a Népoktatás nagy szerepét és saját kötelességét vele szemben. A találkozó és a vita megegyezően aláhúzta azt, hogy a tanügyi munkások többsége szereti és becsüli saját folyóiratát.

Az elmúlt évben a Népoktatásban 82 különféle cikk jelent meg, melyek közül pedagógiai jelenünkre vonatkozik 10, pedagógiai multunkra 3, családi nevelésre 5, anyanyelvünk ápolására 9, és 8 vegyes irányú volt. A cikk mellett még könyvismertetés, 3 beszámoló különböző tanácskozásokról, 4 közlemény és 2 kérdés-felelet jelent meg. Különös jelentőséggel bír a „Pedagógiai jelenünk” című cikksorozat, amely a tanügyi munkások társadalmi szerepéről, jogaikról és kötelességeikről, felfogásairól és esetleges tévelygéseikről ad elvi és gyakorlati ismertetést.

Szintén nagy jelentőséggel bírnak az irodalomtörténeti, a történelmi, a családi nevelésre és anyanyelvünk ápolására vonatkozó cikkek, amelyek közül bármelyik (kisebb vagy nagyobb hiányossággal) alapja és kiindulópontja lehet mai szocialista neveléstudományunk elvi és gyakorlati kérdései megoldásának. A beszámoló végén, amelyet Szűcs Vilmos, a Tanítóképző igazgatója olvasott fel, ez áll:

„...megállapíthatjuk, hogy annak ellenére, hogy javítani és bírálni való van a Népoktatás körül, mégis azt kell mondanunk, hogy a Népoktatás szerkesztőbizottsága jó munkát végzett és igyekezett a sokféle érdeklődésnek eleget tenni.“

A találkozó felmérte ezeknek a cikkeknek az értékét és bizonyos újabb, indokolt vagy kevésbé indokolt indítványokkal és ajánlatokkal állt elő a folyóirat további munkáját illetően. A cikkek értékelésének színvonala, az indítványok és ajánlatok tartalma visszatükrözi tanügyi munkásaink öntudatát, eszmei-politikai fejlettségét, műveltségi színvonalát és gyakorlati tapasztalatait. Véleményem szerint, ha számításba vesszük azt, hogy aránylag rövid idő múltott el szabad szellemi életünk kialakításának harcában és hogy tanügyi kádereink legnagyobb része fiatal, aránylag még kevés elvi és gyakorlati tapasztalattal rendelkezik, akkor megelégedhetünk azzal az öntudattal és eszmei-politikai fejlődéssel, amelyet elérték és amelynek elérésében minden szempontból nagy szerepe van a Népoktatásnak, amely immár hatodik évébe lépett. Ezért a különféle hiányokat és tévelygéseket, amelyek még jelentkeznek egyeseknél, felszámolja majd a társadalom jóhiszemű bírálata és az egyszerű harc az öntudatos néptanító arculatának megeremtéséért.

A fenti megállapítás minden igazsága mellett is kénytelen vagyok rámutatni néhány olyan hiányosságra és elvnlküliségre, amely a Népoktatás munkájáról szóló beszámolót és vitát jellemzi. Ez logikus tükörképe tanügyi munkásaink fent említett hiányosságainak és tévelygéseinek. Van a beszámolónak és a vitának is néhány olyan jellegzetessége, amellyel közvéleményünknek foglalkoznia kell, hisz csak így tudunk elvi és gyakorlati támogatást adni a nevelés nehéz és sokoldalú kérdéseiben.

Az egyik ilyen fontos kérdés az egyes módszeres egységek gyakorlati feldolgozása óra-vázlatok formájában.

A Népoktatás decemberi számához csatolt kérdőíveket 53 olvasó töltötte ki. A kérdőív azon kérdésére, hogy milyen cikkeket kíván az olvasó, majdnem mindenki (47) gyakorlati tárgyú cikket kér és kíván. A beszámoló ezzel kapcsolatban megjegyzi hogy: „Ez érthető is, mert a tantervnek vannak olyan részei is, amelyek többé-kevésbé problémát jelentenek, különösen a kezdő pedagógusok számára. Természetesen, a gyakorlati irányú cikkek közlését úgy kellene végrehajtani, hogy ne jelentsen sablont a pedagógus számára.“

A vita folyamán a jelenlevő tanügyi munkások majdnem egyöntetűen követelték a gyakorlati utasításokat és előírásokat felülről, hangoztatták a módszeres egységek konkrét feldolgozását, a tanítás megkönnyítése és a nevelő nagyobb biztonságérzete céljából.

Voltak, akik csupán a tapasztalatok kicserélésére korlátozták a konkrét példák ismertetését különböző cikkeken keresztül. Ezzel, úgy vélik, egymás tapasztalatain okulnának, kiegészíthetnék és igazolhatnák gyakorlati munkájukat.

Úgy gondolom, hogy gondolkodni kellene ezen a kérdésen, mind a tanügyi munkások egyesületeinek, mind pedig a Népoktatás szerkesz-

tőségének, de természetesen minden közéleti és kultúrmunkásnak is. Azt hiszem, hogy nem véletlen a tanügyi munkások törekvése, gyakorlati utbaigazítósokért. És éppen ezért, teljesen elvetni azt, éppen úgy helytelen volna, mint amilyen káros és hamis dolog volna elfogadni a sablonizálást, a konkrétan kidolgozott gyakorlati utbaigazításokat.

A sablonizálás, a kidolgozott és előírt tanítási tervezetek, amelynek követelői a gyakorlati cikkek megjelentetésében látják a varázsvesszőt a nevelés problémáinak megoldásához, elfelejtik, hogy az a módszer már a múlté. Még 1950-ben Jugoszlávia Kommunista Pártja III. plenáris ülése világosan meghatározta fejlődésünk irányvonalát a szocialista nevelésért folytatott harcban és általában közművelődési politikánkban. Ennek a plénumnak határozatában a tanügyi káderekről többek között a következő áll:

„Iskoláinkban az oktatói kader és az előadás minősége nagyon fontos probléma. Mind a tanítóknak és tanároknak, mind a közoktatásügyi hatóságoknak komoly figyelmet kell szentelniük szakmai és eszmei színvonaluk felemelésére. A szakmai és eszmei felemelkedésért folyó állandó harc nélkül iskoláinkban lehetetlen javítani az előadás minőségén. Ezért kaderpolitikánk alapfeladata iskoláinkban az, hogy a nevelőknél elérjük előadott tantárgyuk sokoldalú ismeretét (kiemelés tőlem — F. N.), és szolid felkészültséget nyújtsanak a tanulóknak.“

A Jugoszláviai Kommunista Szövetségének (JKP) hatodik kongresszusa pedig a következőket húzza alá az iskolákkal kapcsolatban:

„Az iskolaügy és a tudományos intézetek további fejlődésében az alapvető kérdés a tudományos színvonal emelése, a demokratikusság megszilárdítása és fejlesztése... (Kiemelés tőlem — F. N.)

Vázlatokat felülről előírni, az egyes módszeres egységek tanítására szabványt és skatulyát jelent a nevelésben. A régi német és magyar közoktatásnak volt az a módszere, hogy részleteiben kidolgozta és előírta a tananyagot a nevelő számára, aki azt minden gondolkodás és önállóság nélkül gépiesen előadhatta. Ezért lehetett az, hogy az ország minden iskolájában mindenütt pontosan egyformán kellett pl. Petőfi hazafias költészetének feldolgozásánál egy felülről előírt célt megvalósítani. Ilyen tanítási módszerre azért volt szüksége a különféle uralkodó rendszereknek a múltban, hogy az önálló gondolkozást kiirtsák. Öntudatlan, szűklátókörű embereket neveltek, akik a rendszernek nem árthattak. Ma Jugoszláviában olyan oktatásra van szükség, mely szabad szocialista embert nevel, aki bátran, öntudatosan és önállóan tud gondolkodni és dolgozni, aki nem egyenruhás áldozata semmiféle irodaszellemnek, hanem sokoldalúan képzett szabad polgára a közösségnek. Ezt pedig receptekkel elérni nem lehet, és nincs is rá recept.

Természetesen, a recept- és sablon-nélküliség nem szabad, hogy anarchiát teremtsen a nevelésben. Egyezem azzal, hogy egységes általános programra szükség van, amely nem vész el az apróságokban és feleslegességekben. A Vajdasági Magyar Kultúrtaács éppen most indítja el a vitát a magyarnyelv-irodalom és a történelem egységes program-tervezetével kapcsolatban.

A program gyakorlati megvalósítását lehetővé teszi a tanügyi munkások önkezdeményezése, szak és eszmei-politikai képzettsége.

A gyakorlati cikkek, a sablonok és szabványok követelésének a háttere éppen abban van, hogy ne kelljen gondolkodni saját magamnak a

dolgok fölött, hogy szak és eszmei felemelkedéssel ne törődjek. Meg van a skatulya és annak felnyitása varázsvessző a nevelésben. Bizonyos kispolgári könnyelműséggel gépember módjára végezhetem a kötelességeimet. Ez teremtette meg különösen a horthy-Magyarországon a tanítók és a tanárok nagy részénél a szűk és önző világnézetet, akik sokszor nem hivatást és célt láttak a nevelőmunkában, hanem pusztán állásocskát, mely amilyen-olyan egzisztenciát biztosít. Különösen az idősebb tanügyi munkások egy részéről érezhető nálunk is a nemtörődés az eszmei felemelkedéssel. Ez a nemtörődőség némely esetben a fiatalabakra is átragad.

Az eszmei elmaradottság, a tudományos nézetek hiánya ösztönzi tanügyi munkásaink egy részét arra, hogy sablónokat várjon, mert úgy gondolja, hogy ezzel megmenekülhet a közösség előtti felelősség elől is. Nem bírálhat senki, mert a felülről előírt sablon szintet dolgozom — ez a másik oka a gyakorlati cikkek követelésének.

Tehát a sekélyes tudományos ismeretek és az elmaradott nézetek komplexuma mellett a felelősség előli megbújásra való törekvés jut kifejezésre. Ezekkel a törekvésekkel szemben a Népoktatásnak is, de a szocializmus minden öntudatos harcosának küzdenie kell a vélemények harcával a tudomány fegyverével.

Ugyanakkor viszont nem szabad elfelejtenünk, hogy tanügyi kérdéseink legnagyobb része fiatal és különösen a felszabadulás utáni években minőségileg gyengébb oktatásban részesült és ennél fogva szüksége van a gyakorlati kérdések tisztázására is. Nem szabad egyoldalúan elzárkózni az elvek elefántcsonttornyában, és vergődni hagyni a törekvő és küzdő nevelőmunkást. A Népoktatásnak többet kell foglalkoznia az egyes gyakorlati tapasztalatok kicserélésével is. Nem sablonok, szabványok és vázlatok kellene, hanem a vélemények harcára és a pozitív tapasztalatok kicserélésére van szükség. A fejlődni és művelődni törekvő tanügyi munkás nem is kívánhat felülről előírt sablónokat, mert az tulajdonképpen lebecsülése önállóságának, tudásának és oadaó munkájának. A felülről szentesített részletes előírások és szabványok megfojtják a szabad és önálló gondolkodást.

Az a jelenség, hogy a tanügyi munkások többsége követeli a gyakorlati utbaigazítást, arra figyelmeztet bennünket hogy a tanárok, oktatók és tanítók egyesületeinek még jobban a nevelő, felemelkedés és képesítés eszközeivé kell válniuk. Ez pedig feladata mind a közoktatási szerveknek, mind a közéleti és kultúrmunkásoknak, de elsősorban a kommunistáknak. Tehát társadalmi és kultúrkérdés.

Egy másik kérdés, ami a találkozón felvetődött az, hogy mivel foglalkozzék a Népoktatás. Ezen a helyen — a HÍD-ban, ezzel a kérdéssel csak röviden akarok foglalkozni. A beszámoló és az elhangzott bírálat is többször kifogásolta azt, hogy „... a Népoktatás nem foglalkozott a fizika, kémia, földrajz, ének, testnevelés stb. tanításának kérdéseivel“, vagy „Ismertesse, hogy a tájékoztatóirodás banditizmus ma sem változtatja eszközeit és állandóan veszélyezteti hazánkat“ stb. Ilyen és ehhez hasonló megjegyzésekből arra lehet következtetni, hogy egyes tanügyi munkások úgy képzelik el a Népoktatást, hogy annak mindennel kell foglalkoznia. Ez természetesen lehetetlen egy olyan jellegű folyóirat keretein belül, mint a Népoktatás.

Az ilyen követeléseknek háttére az, hogy a legtöbbször elfelejtik a folyóirat szerepét és helyét. A Népoktatás a magyar nevelőmunkások számára indult és nem tűzhetett maga elé olyan feladatokat és célokat, amelyekkel más vajdasági magyar lapnak, vagy folyóiratnak kell foglalkoznia. Amellett, hogy anyanyelvükön szakfolyóiratot adott a magyar pedagógusok kezébe, azt a feladatot és célt is maga elé tűzte a Népoktatás, amely a nevelőmunkában a sajátságos vajdasági problémákra, de különösen a nemzeti tantárgyak tanításának kérdéseire vonatkozik. Az volt a legfőbb probléma, hogy a magyar tanügyi munkások számára olyan folyóirat létezzon, amely magyar nyelven haladó, tudományos marxista szemszögből világítja meg a neveléstudomány egyes kérdéseit.

Nem szabad elfelejteni azt, hogy Jugoszláviában a tanügyi munkások számára számtalan szakfolyóirat jelenik meg amelyek szerb-horvát, szlovén stb. nyelven foglalkoznak a pedagógia kérdéseivel.

Másrészt viszont valóban hiánya a Népoktatásnak az elmúlt év folyamán az, hogy majdnem kizárólag szakmai kérdésekkel foglalkozott és ugyanakkor nem volt mozgalmi folyóirat is. A beszámoló is megjegyzi, hogy nem foglalkozott a tanügyi munkások egyesületének kérdéseivel, de főleg nem foglalkozott társadalmi életünk demokratizálásának folyamatával sem. Ez pedig külön élnéliséget jelentett volna és a konkrét kérdések megtárgyalására készítette volna a folyóiratot. Csak a közoktatási tanácsok viszonyának kérdését vetem fel a tanügyi munkások egyesületéhez és fordítva. Számtalan esetben jelentkezik még a bürokrácia az első részéről (Mitra Mitrovics cikke a Borbában a páncsevői járási közoktatásügyi tanács határozatáról), de ugyanakkor előfordul nem kevesebb esetben a kicsinyesség és nemtörődömség az utóbbi részéről. Mindezek a kérdések és még számtalan az iskolák és a közoktatás társadalmi irányításáról sok esetben még érintetlenek és velük elvi és gyakorlati szempontból is foglalkozni kell mind a Népoktatásnak, mind valamennyi kultúrmunkásunknak a terepen.

Még egy kérdésről kell beszélnünk a találkozóval kapcsolatban, amely szintén nemcsak a tanügyi munkások kérdése, hanem általános kultúrmozgalmi kérdés is. A beszámoló és a vita is sokszor és hosszan személyi kérdés körül forgott. A beszámoló egyes részleteiben bírálta a Népoktatás szerkesztőbizottságának egyes tagjait, de különösen B. Szabó Györgyöt. Véleményem szerint a bírálatnak helye van és nem az a baj, hogy bárkit, vagy konkrétan B. Szabó Györgyöt érintette, hanem sajnálatos az egészben az, hogy nem elvi síkon mozgott és ezáltal személyi torzalkodás jellege volt. A noviszádiak (különösen B. Szabó Györgyöt, szerintem, inkább az elvi síkon maradtak (különösen Jánosi Gábor és Brunett Elemér), mint a beszámoló. Itt bennünket a kérdésnek különösen az az oldala foglalkoztat, hogy már ott a helyszínen és a találkozó után is az a vélemény alakult ki, hogy ime, a noviszád-szabadkai ellentét a Népoktatás vonalára is áttolódott. Ez a vélemény a beszámoló és a vita alapján született meg az emberekben.

Ilyenkor ellentétből a valóságban szó sincs, ha elvi síkon mozognak és nem osztjuk az embereket noviszádiakra és szabadkaiakra. Azonkívül meggyőződésem, hogy sem a szabadkai, sem a noviszádi kultúrmunkások többsége nem így néz a dolgokra és az elvi álláspontokat nem helyettesíti a kicsinyeskedéssel és a lokál partikulárizmussal. Sajnálatos jelenleg azonban az, hogy egyes kultúrmunkások Szabadkán valóban igye-

keznek ilyen ellentétet fölfedezni, melengetni és annak elvi igazolást találni. A közelmúltban kultúréletünk némely kérdésében ezek az emberek abból indulva ki, hogy mivel Szabadka nagyobb mértékben a magyarság központja, mint Noviszád ezért ők inkább képviselői a magyarság érdekeinek, mint a noviszádiak. Szabadka magyar jellegét senki sem veszélyezteti ma és ezért ez valószínűleg még a régi Jugoszláviából eredő — akkor részben igazolt — bizonyos idegenkedő felfogás maradványa ezeknél az embereknél a „szerb Noviszáddal“ szemben.

Ennek alapján jelentkezett némelyeknél az az állítólagos ellentét Szabadka és Noviszád között, amely szerintük abban jut kifejezésre, hogy a noviszádiak háttérbe szorítják a szabadkaiakat, egyes intézményeknek (konkrét esetben a Népoktatás szerkesztőségének) Szabadkán kellene lenni, nem pedig Noviszádon; hogy a noviszádiak nem értik meg a szabadkaiak problémáit s így egyoldalúak és merevek véleményeik. Ha egy szabadkai író verseit, novelláit, vagy valamilyen más írását nem adta ki a „Testvériség-Egység“ könyvkiadó vállalat, helyesebben a vállalatnál működő Irodalmi Tanács, akkor az mindjárt a szabadkaiak mellőzését jelenti egyesek szerint, és véletlenül sem keresik az illetők saját magukban is a hibát és fogyatékoságát. Amikor a Népszínház műsorpolitikájának bírálataról volt szó a „Piros buggyelláris“ és más értéktelen szindarabokkal kapcsolatban, akkor az a magyar népszínművek nem értékelése és túl merev álláspont a noviszádiak részéről, nem pedig a nemzeti romantika és a kispolgári felfogások melengetése a Népszínház egyes tagjainál.

A Népoktatás vitáján is a fentihez hasonló bontakozott ki a beszámolóból, azzal a különbséggel, hogy a Népoktatás szerkesztőségének (konkrétan B. Szabó Györgynek) is vannak valóban bírálatra szoruló hiányosságai. Azonban szokatlan a következtetés (még szokatlanabb a hangnem, amellyel a következtetés megíródott), hogy egy elírás miatt azt a megállapítást tegyük, hogy B. Szabó György „járatlan a nyelvtanban“, vagy egy cikkében az államvizsgákra jelentkező főiskolai hallgatók felkészültségének bírálata miatt, hogy „végre a saját munkájában is talál hibát!“ Az ilyen megállapítások nem születnek higgadt, megfontolt és tárgyilagos elemzés nyomán, hanem valamilyen rejtett hátsó törekvésekkel terhelt felfogások hozzáik létre azokat.

Ezzel távolról sincs szándékomban B. Szabó Györgyöt védeni, mert őt is lehet és kell is bírálni. A bírálat azonban legyen elvi, állapítsa meg azt, hogy B. Szabó György hol tér el a tudománytól a dialektikus materializmustól, vagy hol téved az idealizmusba, vagy hol nem őszinte stb.\* A beszámoló bírálata viszont véleményem szerint egyoldalú szofista, egy tényből következtető, s ez nem lehet meggyőző és tudományos, mert csak a személyeskedésnek, a sértődöttségnek és a piszkálódásnak enged teret. Ezen az emberek a találkozón át is láttak (megjegyezték, hogy Spartak—Vojvodina 1:1), azaz a vita végén a helyzet úgy alakult, hogy a bírálat említett része nem állta meg a helyét és megmutatkozott a bírálók nem egészen őszinte szándéka.

Úgy gondolom, nem képez központi problémát tartományunk kultúréletében az úgynevezett noviszád-szabadkai ellentét, azonban néha-néha felbukkan, és magának helyet követel. Talán jó volna komolyan gondolkodni azoknak, akik az ilyen ellentétek mesterséges előidézői és belátni azt, hogy Vajdaság magyar dolgozói ma valóban közösséget érznek tartományunk minden népével és nem aszerint mérlegelik a dolgo-

kat, hogy ki milyen nyelvet beszél, noviszádi-e, vagy szabadkai, hanem aszerint, hogy ki hogyan gondolkodik és dolgozik, ki mennyit dolgozik a szocializmus építésén, úgy a közgazdaságban, mind a közoktatásban és a kultúra minden terén. Eppen ezért fölösleges szabadkai problémát csinálnia abból, ami nem az, hanem mind Szabadkán, mind Noviszádon és mindenütt máshol is törekedjünk a minőségre, a tudományos elvek elsajátítására és a szocialista tartalmú kultúrmunka tapasztalatainak kicserélésére. Ne a polarizációt és a csoportosulást keressük mindenben, hanem az érvek felsorakoztatása legyen az eltérő véleményűek fegyvere véleményük igazolásáért.

A vélemények felsorakoztatása azonban lehetetlen tudományos alap nélkül, csak mellődnetéssel és vádaskodással. A Népoktatás kérdőíveire egy olvasó a következőkkel válaszol: „Az a benyomásom, hogy vagy csak a párttagok írnak, vagy csak azok írásait közlik...“ Csodálatos felfogás! Talán az illető elvárja, hogy a kommunisták lemondjanak arról, hogy a szocializmus elveiért harcoljanak? Kinek a javára mondjanak le? Talán a reakció javára? Ezt verje ki a fejéből a politikai reakció és annak különféle ügyvédei. A szocializmusért vívott harc nem előjoguk a kommunistáknak, hanem kötelességük. Ha írnak a Népoktatásban az csak jó, mert kiveszik részüket a nevelő munkából, de ezzel nem gátolják meg, hogy mások is írjanak. Írjon az egyik is és a másik is. Akinek tudományos érvei és igazságai erősebbek, az haladóbb és építőbb írás, bárki is írta azt.

Ez a néhány gondolat merült fel bennem a Népoktatás topolyai vitájával kapcsolatban és úgy gondolom, hogy szükséges ezekről a kérdésekről írni és beszélni.

Farkas Nándor



Balaty Milorád: Virágok